

EUROPESE INTEGRATIE IN BOSBOUWBELEID

EEN EERSTE EUROPEES BOSBOUWRAPPORT

[903]

door

H. A. VAN DER MEIDEN

In april 1964 is een rapport gepubliceerd, dat in de Europese bosbouw grote belangstelling dient te ontmoeten. Wij doelen hier op het rapport „Coördinatie van het Nationaal Bosbouwbeleid in de Lid-Statens”, medegedeeld door de Europese Commissie aan de Raad van Ministers van de Europese Economische Gemeenschap.

Alleen al het feit, dat hiermede de bosbouw in het kader van de steeds verdergaande Europese integratie wordt belicht, is een gebeurtenis van grote actuele betekenis voor een ieder, die in de bosbouw — hoe dan ook — is geïnteresseerd. Bij de samenstelling van een rapport als dit, waarbij niet alleen bosbouwpolitiek maar ook verschillende algemene politieke overwegingen een rol spelen kan men niet altijd ontkomen aan een zekere vaagheid, die maakt dat de lezer verschillende vraagtekens in de kantlijn moet zetten. Dit neemt niet weg, dat wij grote waardering hebben voor de gedachten die aan het rapport ten grondslag liggen en, in algemene zin, voor de wijze waarop deze zijn uitgewerkt.

Wij willen een kort overzicht geven van de inhoud van het rapport ter informatie van diegenen die nog niet de gelegenheid hadden het te bestuderen, en vervolgens op enkele punten nader ingaan.

Inhoud van het rapport

Het Europese Bosbouwrapport (zoals wij het gemakshalve noemen) is samengesteld uit vier hoofdstukken, elk onderverdeeld in een aantal paragrafen:

I Het bos in de E.E.G.

II De grondslagen van een gemeenschappelijk bosbouwbeleid.

III De bosbouwkundige vraagstukken.

IV Conclusie en Werkprogramma.

Het rapport besluit met een aantal tabellen, die statistische gegevens vermelden omtrent het gebruik van de grond, indeling van de bossen, productie van en handel in hout.

ad I.

In dit hoofdstuk wordt eerst een met tabellen gedocumenteerd overzicht gegeven van de oppervlakte en de eigendomsverhoudingen van het bos en voorts van de houtproductie en het houtverbruik in de E.E.G.-landen. Hierbij wordt erop gewezen, dat het houtverbruik doet verwachten, dat de grondstoffenvoorziening voor de houtindustrie in de komende jaren in heel Europa moeilijk zal worden; dit zal tot gevolg hebben een afremming van de houtuitvoer uit die Europese landen, die van oudsher de houtexporteurs zijn. Voorts wordt duidelijk gesteld, dat de vraag van de produktiekosten van

groot belang is; houtprodukten in de E.E.G. moeten immers concurrerend zijn ten opzichte van ingevoerd hout, omdat men is overeengekomen het hout vrij te stellen van invoerrechten. Men zou na deze waarschuwing verwachten, dat het probleem van de produktiekosten elders in het rapport uitgebreid ter sprake komt; dit is echter niet het geval, iets waarop wij later zullen terugkomen.

Voorts wordt in dit hoofdstuk de aandacht gevestigd op andere funkties die het bos naast de houtproduktie heeft: bescherming van de bodem, verbetering van het woonklimaat door zijn landschappelijke en recreatieve betekenis en vooral ook de economische mogelijkheden van inschakeling van het bos in het landbouwbedrijf.

ad II.

Hier worden de grondslagen van een gemeenschappelijk bosbouwbeleid behandeld, waarbij de historische ontwikkeling en de juridische facetten van een dergelijk beleid de aandacht krijgen. Een probleem ontstaat, doordat het artikel hout niet is opgenomen in de lijst van produkten, aan het verdrag van Rome gehecht, waardoor het niet mogelijk is de ontwikkeling van een gemeenschappelijke markt verplicht samen te doen gaan met een gemeenschappelijk bosbouwbeleid, gebaseerd op de regels die voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid gelden. Dit betekent, dat bescherming van het bos niet gekoppeld kan worden aan de bescherming van de houtproduktie. „Wel”, zegt het gevraagde juridisch advies, „kan men elk initiatief in overweging nemen, dat niet strijdig is met de algemene regels van het Verdrag en dat de strekking heeft het bewuste onderdeel van de produktie in de verschillende landen aan te moedigen en te coördineren.”

Men heeft toch een juridisch verantwoorde basis gevonden om het principe van een gemeenschappelijk bosbouwbeleid te hanteren en wel op basis van de verbetering van de rentabiliteit van de grond als belangrijkste produktiefactor binnen de landbouw. Wat het beleid op het gebied van de produktie van en de handel in hout betreft, „zouden slechts maatregelen ter bevordering en coördinatie kunnen worden toegepast volgens de algemene regels van het Verdrag”.

ad III.

In dit hoofdstuk komen de bosbouwkundige problemen aan de orde, die deel uitmaken van een programma van de Europese Commissie, dat voortvloeit uit de eindresolutie van de Bosbouwconferentie van juni 1959 te Brussel. Het gaat uit van de noodzaak de bosbouwactiviteiten van de E.E.G.-landen te harmoniseren en te komen tot een voor de hele Gemeenschap vruchtbaar bosbouwbeleid.

1.

Eerst de *technische vraagstukken*, die direkt voortvloeien uit de toepassing van het Verdrag. In deze rubriek worden behandeld de regeling betreffende zaden en plantsoenen, phytosanitaire maatregelen, de indeling van rondhout, de bosstatistiek, harmonisatie van de voorwaarden voor verkoop van en handel in bosprodukten, het probleem van de vrije vestiging, het wel zeer moeilijke vraagstuk van de steunmaatregelen in de bosbouw, en tenslotte opleiding, onderzoek en voorlichting. Bij al deze facetten van elk nationaal bosbouwbeleid wordt nagegaan hoe zij in een gemeenschappelijk beleid kunnen worden ingepast.

Met alle respect voor het moeizame werk, dat in dit verband door een aantal technische commissies in E.E.G.-verband wordt verricht, is het toch wel enigszins teleurstellend te moeten constateren, dat zelfs bij deze technische vraagstukken het vaak zeer moeilijk lijkt tot overeenstemming te geraken, hetgeen van verscheiden in de praktijk en wetenschappelijke inzichten of van het ontbreken van voldoende, vooral statistische gegevens.

2.

Vervolgens wordt in dit hoofdstuk gesproken over de *vraagstukken van het produktiebeleid* gebaseerd op de ontwikkeling in het houtverbruik. In dit verband wordt gewezen op de fundamentele verandering in de houtbehoefte in Europa als gevolg van de ingrijpende wijzigingen in het houtverbruik. Deze bestaan hierin, dat het hout, nodig voor pulp en fineer, een zeer grote en steeds belangrijker wordende plaats gaat innemen. De groter wordende behoefte kan voor een deel (vooral wat betreft het fineer) worden opgevangen door import, aldus het rapport, naar vergroting van de produktie in de E.E.G.-landen, waarbij de belangrijkste rol wordt toegekend aan nieuwe bebossingen, uitgevoerd op die gronden die een hoog rendement kunnen geven. De commissie acht het in dit verband gewenst, dat de nationale pogingen om de toename van de bosproduktie te bevorderen, worden gecoördineerd, waarbij men op langere termijn tot een harmonisatie van het nationale bosbouwbeleid in de E.E.G.-landen moet komen.

Hier komt een — gezien de titel van het rapport — essentieel punt aan de orde, dat echter bijzonder kort en vaag is behandeld. Een uitzondering kan worden gemaakt voor het financieel beleid, dat in een aparte paragraaf tot enkele minder vage uitspraken leidt.

Nadat is gewezen op het feit, dat in het geval van de particuliere bossen de nodige kapitaalsuitgaven vaak direkt of indirekt door de Staat moeten worden gedragen, wordt opgemerkt: „Het lijkt aanbevelenswaardig om — zoals in sommige landen het geval is — een geschikte formule toe te passen die een voortdurende financiering van jaar tot jaar en de spreiding van de kosten over een langere termijn mogelijk maakt.”

Op de steunmaatregelen komen wij later nog terug.

3.

In een derde rubriek, de *vraagstukken betreffende het structuurbeleid*, wordt een groot aantal aspecten van de bosbouw besproken, die meer of minder logisch ingepast kunnen worden in het kader van een verbetering van het bodemgebruik. Hierbij komt onder meer aan de orde de *beschermende functie* van het bos, maar eveneens zijn plaats in het landelijke economische leven; in het laatstgenoemde verband komen de meeste problemen van het *particuliere bos* ter sprake, voor zover zij niet bij het produktiebeleid zijn behandeld.

Er wordt gewezen op de ongunstige invloed van de versnippering van het bosbezit op een doelmatig beheer en een regelmatige opbrengst en de mogelijkheden die een hergroepering van boscijgenaren in dit opzicht biedt. In het laatste geval zijn vele vormen (vereniging, coöperatieve vereniging, N.V. e.a.) mogelijk; de Staat zou hierbij door financiële en technische steun stimulerend moeten werken.

In dezelfde rubriek valt de *bebossing van marginale gronden*; dit probleem

wordt met enkele woorden afgedaan, daar aan drie deskundigen opdracht is verleend hierover een speciaal rapport uit te brengen. Dit is inmiddels geschied; wij hopen het in een ander artikel te bespreken.

Wat betreft de *fiscale lasten* wordt geponoord: „De verschillende belastingen en heffingen die het bos en de bosproductie treffen, zouden, binnen de Gemeenschap, onderling afgestemd moeten worden op een zodanig peil, dat er een gezonde en lonende bosbouw zou kunnen worden bedreven.” Een duidelijke stelling, hoewel het dubbel gebruik van het woordje „zou” weer ruimte laat voor een vraagteken: gaat het hier om een vrome wens of om een te realiseren doelstelling?

Tenslotte wordt in deze rubriek een paragraaf gewijd aan de *sociale betekenis* van het bos en aan natuurreservaten. Hierbij wordt op de noodzaak van het door de Overheid stichten van bossen rondom steden gewezen. De houtproductie is daarbij niet meer het eerste doel, maar „de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de mens.” De wijze waarop men de recreatieve functie van het bos in een gemeenschappelijk beleid tracht te brengen (initiatieven op het gebied van propaganda en voorlichting bij de stedelingen „die door hun levenswijze vervreemd zijn van de natuur”) doet enigszins gezocht aan.

Ook op dit punt komen wij later terug.

ad IV

Het rapport eindigt met conclusies en een werkprogramma, vervat in een aantal punten die attenderen op:

- De noodzaak van een gemeenschappelijk bosbouwbeleid door enerzijds coördinatie van het nationale bosbouwbeleid, anderzijds coördinatie van het bosbouwbeleid met het beleid op andere gebieden (landbouwstructuur, landschapsverzorging e.a.)
- Een werkplan voor coördinatie in technische vraagstukken, noodzakelijk in verband met het tot stand komen van een gemeenschappelijke markt.
- De absolute noodzaak van een gecoördineerd productiebeleid doordat de houtvoorziening een dringend vraagstuk voor de toekomst vormt.
- Vraagstukken rond de functies van het bos in het structuurbeleid en de uitbreiding die de bosoppervlakte zal ondergaan als gevolg van ingrijpende veranderingen in de Europese landbouw.
- De noodzaak van voortdurend en nog toenemend contact tussen de directeurs van het Staatsbosbeheer in de E.E.G.-landen, zowel ter wille van de coördinatie als voor de toepassing van een gecoördineerd bosbouwbeleid in de landen van de Gemeenschap.

Kritisch commentaar

Men kan elk rapport op vele wijzen samenstellen en toch nog met andere mogelijkheden hiertoe worden geconfronteerd. De vraag is slechts of één van de goede mogelijkheden is benut. Dit is bij het Europese bosbouwrapport dat hier ter sprake is, o.i. zeker gebeurd. Het heeft dan ook geen zin om op details van het behandelde in te gaan; wij willen ons beperken tot commentaar op enkele essentiële punten, die vooral de producenten en de verbruikers van het hout in het oog vallen.

1. De produktiekosten van het hout

Het rapport stelt terecht, zij het summier (paragrafen I.8 en III.18) dat het probleem van de produktiekosten van het allergrootste belang is. In de eerste paragraaf worden zij genoemd in verband met het feit, dat houtproduk-

ten in de E.E.G., daar douanebescherming afwezig is, concurrerend ten opzichte van ingevoerd hout moeten zijn.

In paragraaf III.18 worden te hoge produktiekosten genoemd als beperkende factor voor de ontwikkeling van de produktie van hout en wordt gesteld, dat het voor de kant van het aanbod noodzakelijk is, dat men nauwkeurige gegevens verzamelt over deze kosten. (Als „nieuw idee” wordt hierbij geponeerd, dat bij deze berekeningen ook andere doelstellingen van het bos betrokken moeten worden; hoe men zich dit denkt, blijft ook de aandachtige lezer een raadsel).

Het is goed dat het rapport — nu de te lage of „negatieve” opbrengsten van het bosbedrijf wel eens te veel op rekening van te lage houtprijzen worden geschreven — de betekenis van de produktiekosten in het juiste verband naar voren brengt. Wij vinden het echter een gemis, dat een voor elk bedrijf dermate essentieel aspekt als dat van de kostprijs van het produkt niet veel uitgebreider en als apart probleem in het rapport wordt behandeld. Indien in vele gedeelten van Westeuropa de houtprijzen te laag zijn om een lonend bosbedrijf mogelijk te maken, dan zijn er — als men de protectie van eigen bosprodukten binnen de E.E.G. buiten beschouwing laat — maar twee mogelijkheden: verlaging van de kostprijs van deze produkten of het einde van het bos als exploitabel houtproducerend bedrijf. En bij het laatste mag men zich slechts neerleggen als het eerste ook na uitputtend onderzoek geen perspectief lijkt te bieden.

Juist vanwege het genoemde alternatief achten wij het produktiekostenprobleem van dermate groot belang, dat hieraan in het kader van een gemeenschappelijk bosbouwbeleid door een harmonisatie van kostprijsverlagende maatregelen de grootst mogelijke aandacht moet worden besteed.

Ook het onderzoek kan in dit opzicht een belangrijke rol spelen. Het besteedt reeds veel aandacht aan de arbeidsrationalisatie en heeft op dit gebied ongetwijfeld veel bereikt. Maar daarnaast bieden aspecten van de houtteelt, met name houtsoortenkeuze, plantsoenkeuze en teeltvorm met minder grote mogelijkheden om tot een aanzienlijke kostenbesparing te komen. Dit onderzoek vraagt veel tijd en geld en daarom is hier een internationale coördinatie van onderzoekprogramma's, in paragraaf III.13 van het Rapport alleen in het algemeen sterk aanbevolen, een noodzakelijke maatregel.

Naast arbeidsrationalisatie en goedkopere teeltvormen is er ook nog een mogelijkheid van geheel ander karakter die tot goedkoper produceren in de bosbouw kan leiden, namelijk het vormen van organisaties die tot doel hebben een vérgaande samenwerking van particuliere bouseigenaren. Het Rapport wijst terecht op de noodzaak hiervan.

Samenvattend willen wij opmerken dat — willen de klachten over een te geringe opbrengst uit bosbezit niet een chronisch karakter gaan krijgen — nú alle mogelijkheden moeten worden aangegrepen om door lagere produktiekosten beter met houtproducenten elders te kunnen concurreren. En hieraan moet o.i. een Europees Bosbouwrapport zeker de grootst mogelijke aandacht besteden.

2. *Steunmaatregelen in de bosbouw*

In paragraaf III.12 wordt in het kader van de technische vraagstukken, in paragraaf III.21 in het kader van het produktiebeleid, gesproken over de steunmaatregelen in de bosbouw.

De korthed en vaagheid van de behandeling doet veronderstellen, dat ten

aanzien van dit punt bij de besprekingen wel enige moeilijkheden van formaat zijn gerezen! In elk geval geeft het Rapport zelf een elegante verklaring, dat men „bezigt is met het opstellen van een overzicht van de direkte en indirekte steunmaatregelen, zoals voorgeschreven in de artikelen 92 en 94 van het Verdrag, waardoor deze steunmaatregelen onderzocht kunnen worden in verband met de toepassing van de regels van het Verdrag; deze steunmaatregelen zullen kunnen worden aangepast aan de gewenste economische en sociale ontwikkeling; in sommige gevallen tenslotte, kunnen zij in de lid-staten worden geharmoniseerd met het oog op de verwezenlijking van gemeenschappelijke doelstellingen.”

Het is — lijkt ons — duidelijk dat hier angstvallig gewaakt is voor al te duidelijke uitspraken. Dat dit is gebeurd, is te betreuren, zowel voor houtproducent als voor houtverbruiker. Steunmaatregelen aan bosexploitanten beïnvloeden immers in sterke mate de mogelijkheid om te komen tot uitbreiding van het bosareaal, verbetering van het bosbeheer en verlaging van de kostprijs van het hout; zij zijn daarom van fundamentele betekenis in de hele bosbouwstructuur in de E.E.G.

Het eerste gedeelte van de bovengenoemde passage uit het Rapport doet er — kort gezegd — op, dat het Verdrag van Rome niet toestaat dat in enig land van de Gemeenschap steun aan een bedrijfstak wordt verleend, die de concurrentiepositie van het betreffende produkt ten opzichte van de andere E.E.G.-partners gunstig beïnvloedt. Daarom zijn nationale steunmaatregelen, die een verlaging van de kostprijs van het hout tot gevolg hebben, niet in overeenstemming met het Verdrag van Rome, tenzij (en dit biedt een belangrijke mogelijkheid) deze steunmaatregelen geharmoniseerd worden. In het laatste geval immers vervalt het bezwaar van de beïnvloeding van de concurrentiepositie van het ene land ten opzichte van het andere, terwijl, gezien het nationale karakter van de steun, deze gericht kan worden op verhoging van de houtproductie. Dit is uitgesloten bij communautaire steunmaatregelen (zie blz. 80; ad II).

De houtverwerkende industrie heeft uiteraard het allergrootste belang bij een stimulering van de produktie van haar grondstoffen, en dus bij een harmonisatie van nationale steunmaatregelen. Dit is ook de reden waarom een industriële E.E.G.-organisatie, de Europese Federatie van Papier- en Kartonfabrikanten (C.E.P.A.C.), initiatieven heeft genomen om een harmonisatie van steunmaatregelen voor de bosbouw in de E.E.G. te bevorderen. Hierbij worden betrokken de belangrijkste steunmaatregelen die in de verschillende lid-staten reeds bestaan; in dit verband vervult het Franse Bosbouwfonds een belangrijke rol.

Dat in het Rapport over harmonisatie van steunmaatregelen „in sommige gevallen” wordt gesproken, roept vragen op die volledig onbeantwoord blijven. Want ook het overige gedeelte van de genoemde paragrafen geeft niet veel exacte informatie over de steun aan de bosbouw, zoals de Europese Commissie die zich denkt.

Samenvattend: Eén van de belangrijkste facetten van een gecoördineerd bosbouwbeleid in de E.E.G. blijft in het Rapport in nevelen gehuld.

3. Samenwerking tussen houtproducent en houtverbruiker

In het Rapport wordt nauwelijks ingegaan op de betekenis van een nauwe samenwerking tussen de houtproducenten en de houtverwerkende industrie in het kader van het bosbouwbeleid binnen de E.E.G.

Toch is deze samenwerking nodig, wil men weten hoe het houtverbruik, kwantitatief, maar vooral kwalitatief zich in de toekomst zal kunnen ontwikkelen (van fundamentele betekenis volgens het Rapport in paragraaf III.17) en welke konsekwenties hieruit voortvloeien voor houtteelt en bosbeheer. Omdat het hout een zeer langdurige produktieperiode kent, moet men van de genoemde ontwikkelingen op de hoogte zijn, om tenminste enigszins verantwoord die houtsoorten en teeltmethodiek te kunnen kiezen, die de beste uitzichten bieden voor een goede afzet.

Volgens het Rapport (paragraaf III.18) zal in de nabije toekomst de houtbehoefte in de E.E.G. voor meer dan 50% uit fineerhout en pulphout bestaan; aangenomen moet worden, dat een belangrijk deel van het fineerhout uit tropische importen zal bestaan. De behoefte aan zaaghout zal slechts de groei van de bevolking volgen, terwijl het gebruik van ander rondhout snel zal teruglopen, hetgeen belangrijke konsekwenties voor de houtteelt kan hebben. Dit vraagt een nadere bestudering, waarbij producent en consument aan één tafel moeten zitten.

Een dergelijke conclusie lijkt logisch en belangrijk, juist voor een coördinatie van het nationale produktiebeleid in de lid-staten, waarover kort wordt gesproken in paragraaf III.20. Men kan immers niet over produktiebeleid spreken, laat staan over coördinatie daarvan, als men niet volledig op de hoogte is van de ontwikkelingen in de afzetmogelijkheden van het betreffende produkt en in de eisen die aan dit produkt worden gesteld.

Met andere woorden: Geen produktiebeleid is mogelijk zonder een nauw en permanent kontakt tussen houtproducent en houtverbruiker, zowel nationaal als in E.E.G.-verband. En op dit kontakt gaat het Rapport niet of nauwelijks in.

4. *De funktie van het bos*

In het Rapport wordt als funktie van het bos de houtproduktie voorop gesteld, terwijl toch de andere mogelijkheden die het bos biedt niet worden verwaarloosd. In paragraaf III.26 wordt opgemerkt: „Elk bos moet, rekening houdend met de rechtmatige belangen van de eigenaar, beheerd worden volgens voorschriften die een regelmatige en toenemende produktie beogen van hout, dat voor de economie van het meeste nut is”. Met dit standpunt van de Europese Commissie zal een ieder, die overtuigd is van de economische naast de sociale betekenis van het bos, zeer gelukkig zijn!

In paragraaf I.9 van het Rapport wordt als volgt over de andere funkties van het bos gesproken: „Behalve het economische belang heeft het bos ook nog op ander gebied funkties, waarvan men zich sedert kort bewust is geworden en die een toenemende en soms zwaarwegende betekenis gaan krijgen bij het bosbouwbeleid in de moderne staten.” Deze andere funkties worden dan onder de volgende hoofden beschreven:

- De betekenis voor de natuurlijke bescherming,
- De betekenis in het economische leven ten plattelande,
- Betekenis voor de mens.

Dat men zich „sedert kort bewust is” van deze funkties, lijkt ons een onhoudbare these. Dat zij een toenemende betekenis gaan krijgen bij het bosbouwbeleid, is bij de huidige maatschappelijke ontwikkelingen logisch en verantwoord. Voor bepaalde landen in de E.E.G., zoals Nederland, spelen de bossen in en nabij woonkernen een relatief belangrijke rol. In paragraaf III.3 van het Rapport, die over de sociale funkties van het bos handelt, wordt ge-

steld dat in dergelijke bossen de houtproductie „van bijkomstig belang” is.

Nu geloven wij niet, dat men een opbrengst die de kosten van recreatieve bossen deels of geheel kan opvangen, waar trouwens ook het Rapport zelf in paragraaf III.18 op wijst, een bijkomstig belang mag noemen, zeker niet nu de recreatie in toenemende mate investeringen vraagt. Men kan ook stellen, dat juist de houtopbrengst die het bos kan leveren, zeker bij een goed beheer, de aanleg van recreatief belangrijke bossen in de hand zal werken. Het zou bijzonder interessant en nuttig zijn te weten tot welk produktie-niveau men onder verschillende omstandigheden een bos kan brengen zonder dat het aan recreatieve betekenis inboet. Hier ligt een veelomvattende taak voor onderzoek op bosbouwkundig, sociologisch en planologisch terrein; in dit opzicht zou een coördinatie van het onderzoek in de verschillende landen aanmerkelijk sneller tot resultaten kunnen leiden, die een meer gefundeerde discussie over de eisen, die de recreatie aan het bos stelt, mogelijk maken. Nú vormen deze eisen te vaak een aantrekkelijk discussieterrein voor alle mogelijke meer of minder deskundigen, die elk een subjectief beeld van de recreatieve aspecten van het bos scheppen; daarmee is noch de bosbouw noch de recreatie gediend.

Het is gewenst duidelijk te stellen — en dat is in het Rapport ook geschied — dat recreatie en houtproductie geen tegenstrijdige belangen vormen, maar dat integendeel een optimale recreatieve en een grote produktieve betekenis van het bos samen kunnen gaan. Dit is overigens geen vondst van onze tijd!

Een nieuw element wordt gevormd door de meer gerichte aanleg van recreatieve voorzieningen in en om het bos, dat hierbij een noodzaak is die zichzelf — mits goed beheerd — kan betalen. En ook daarom zijn wij ingenomen met het feit, dat het Rapport zo duidelijk de houtproductie in het bosbouwbeleid, ook in een gemeenschappelijk bosbouwbeleid, voorop stelt. Deze is niet alleen economisch, maar ook voor een goede ontwikkeling van de recreatieve mogelijkheden die het bos biedt, uitzonderlijk belangrijk.

Slotconclusie

Het Rapport als geheel geeft een uitstekend overzicht van de stand van zaken en de ontwikkelingen in de bosbouw van de E.E.G. Het behandelt de vele facetten en problemen die onze bosbouw kent, daarbij de produktieve betekenis van het bos op de voorgrond stellend.

De titel „Coördinatie van het Bosbouwbeleid in de Lid-Statens” wekt te veel verwachtingen. Het Rapport geeft te weinig duidelijke konklusies en doet te weinig concrete aanbevelingen met betrekking tot deze coördinatie. Belangrijke punten als produktiebeleid, steunmaatregelen, moeilijkheden bij het kleine particuliere bos e.a. worden zeer summier of weinig indringend behandeld. Het Rapport geeft meer de indruk een interimrapport te zijn dan een voltooid werkstuk.

Met dit Rapport is het tot dusverre belangrijkste stuk verschenen, dat verband houdt met het streven ook het bosbouwbeleid bij de Europese integratie te betrekken. Het is alleen daarom reeds van niet te onderschatten betekenis. Een ieder die in ruime zin in de ontwikkeling van onze bosbouw is geïnteresseerd, dient dan ook ongetwijfeld van dit Europese Bosbouwrapport op de hoogte te zijn.